

AZ IGE

▶ 85. AZ IGÉK ÁLTALÁNOS JELLEMZŐI

■ Az ige (**le verbe**) cselekvést, történést, állapotot, létezést jelentő többalakú szó. A mondatban az állítmány szerepét tölti be. Az igéket az ige szemlélet, az akcióminőség, az igenem, az igemód és a vonzatszerkezet alapján jellemezhetjük.

a. Az ige kifejezi a mondanivaló időviszonyait. Ezt **igeszemléletnek (aspect)** nevezzük. Az ige szemlélet alapján az igék lehetnek:

- **folymatosak (aspect duratif)**: nincs belső határpontja a cselekvésnek, pl. *être* (van), *disposer* (rendelkezik), *ressembler* (hasonlít),
- **nem folyamatosak (aspect non duratif)**: a cselekvésnek van határpontja, korlátozottsága, pl. *naître* (születni), *s'endormir* (elalszik), *éternuer* (tüsszent).

b. Az ige jelentése által kifejezett esemény lefolyását az **akcióminőséggel** jellemezhetjük. Az akcióminőséget franciául magával az ige jelentésével, körülíró segédigés szerkezetekkel (**périphrases verbales**), pl. *se mettre à pleuvoir* (elered az eső) vagy az igeidőkkel is kifejezhetjük, pl. *il a su* (megtudta) – *il savait* (tudta). Akcióminőségek:

- pillanatnyiság: *remarquer* (észrevesz), *commencer* (elkezd),
- mozzanatosság: *interroger* (kérdézet, faggat),
- eredményesség: *s'embellir* (megszépül), *vieillir* (megöregszik),
- gyakoriság: *grignoter* (rágcsál), *croquer* (ropogtat).

c. Az igék többségét jelentésük, alaki felépítésük és vonzatszerkezetük alapján a következő **igenemekbe (les voix)** soroljuk:

- cselekvő (**la voix active**): *il fait quelque chose* (csinál valamit),
- szenvedő (**la voix passive**): *il est fait* (meg van csinálva),
- visszaható (**la voix pronominale**): *il se fait* (szokás csinálni),
- személytelen (**la voix impersonnelle**): *il fait beau* (szép idő van),
- az igenemekhez hasonlítható a műveltetés (**le factitif**), pl. *il fait faire* (csináltat).

d. Az **igemódok (les modes)** a beszélőnek a cselekvéshez, történéshöz való viszonyát mutatják. Ez a viszony lehet:

- tényszerűség: **l'indicatif** (kijelentő mód), pl. *je fais* (csinálok),
- bizonytalanság, feltétel: **le conditionnel** (feltételes mód), pl. *je ferais* (csinálnék),
- szubjektivitás: **le subjunctif** (kötőmód), pl. *que je fasse* (hogyan csináljak),
- felszólítás: **l'impératif** (felszólító vagy parancsoló mód), pl. *fais* (csinálj!).

e. Az ige **vonzatszerkezetük** alapján lehetnek:

- tárgyatlanok (**verbes intransitifs**), pl. *partir*, *mourir*, *dormir*, *arriver*, *aller*,
- direkt tárgyasak (**verbes transitifs directs**), pl. *aider qn*, *étudier qch*,
- indirekt tárgyasak (**verbes transitifs indirects**), pl. *parler à qn*, *changer de qch*.

f. A tárgyatlan igék (pl. az *aller*) nem kaphatnak tárgyi bővítményt, csak határozói bővítményeik lehetnek (lásd a 198.e. pontot). Nem alakíthatók passzívba és visszahatóvá. Lehetnek cselekvő, személytelen és műveltető igenemben (a jelentéstől függően).

g. A direkt tárgyias igéknek prepozíció nélkül kapcsolt tárgyi bővítményük (**complément d'objet direct, COD**) van. Nem alakíthatók személytelen igenembe. Lehetnek cselekvő, visszaható, szenvedő és műveltető szerkezetben.

h. Az indirekt tárgyias igéknek kötelezően prepozícióval kapcsolt tárgyi bővítményük (vonzatuk, lásd a 177, 198.c. pontban) van (**complément d'objet indirect, COI**). Nem alakíthatók szenvedő igenembe. Állhatnak cselekvő, műveltető, *à* vonzat esetén pedig visszaható szerkezetben.

i. Vannak olyan igék is, amelyek egyszerre egy indirekt és egy direkt tárgyi vonzattal *is* rendelkeznek (dupla vonzatos igék), pl. *donner qch à qn, dire qch à qn, offrir qch à qn*. Direkt tárgyi bővítményükre a direkt tárgyias igékre jellemző szabályok, indirekt tárgyi bővítményükre az indirekt tárgyias igékre jellemző szabályok vonatkoznak.

j. Vannak igék, amelyek főnévi igeneves vonzatot kaphatnak. Ez a főnévi igeneves vonzat a főnévi vonzatokhoz hasonlóan viselkedik. Példa erre a névmásos átalakítás, pl. *empêcher qn de faire qch = l'en empêcher* (megakadályozni valakit valamiben).

k. Az is előfordul, hogy egy adott ige különböző vonzatokat kaphat. Vonzatszerkezetének megváltozásával párhuzamosan mindenképpen megváltozik a jelentése is, pl. *finir qch* (befejez vmit) – *en finir avec qch* (letud vmit), *croire qn* (hisz vkinek) – *croire en qch* (hisz vmiben), de más jellemzői is, pl. hogy milyen igenemekben és igeidőkben fordulhat elő, milyen segédigéket kaphat.

E változásokat röviden az alábbi példák szemléltetik:

- Egyes igék cselekvő tárgyatlan igeként folyamatot, történést fejeznek ki, míg tárgyias igeként egy ember erre irányuló tevékenységét, pl. *diminuer* (csökken) – *diminuer qch* (csökkent), *augmenter* (növel) – *augmenter qch* (növel), *finir* (befejeződik) – *finir qch* (befejez valamit), *commencer* (elkezdődik) – *commencer qch* (elkezd valamit), *ralentir* (fékez) – *ralentir qch* (lefékez vmit).
- Egyes igék cselekvő tárgyatlan igeként (*être* segédigével) mozgást, míg tárgyias igeként (*avoir* segédigével) – többek közt – valamilyen irányba történő hordozást fejeznek ki, pl. *descendre* (lemegy) – *descendre la poubelle* (leviszi a kukát), *monter* (felmegy) – *monter les bagages* (felviszi a csomagokat).
- Egyes igék cselekvő tárgyias igeként az ember cselekvését, visszaható alakban pedig történést fejeznek ki, pl. *développer qch* (kifejleszt) – *se développer* (fejlődik), *terminer qch* (lezár vmit) – *se terminer* (lezárul), *fermer qch* (bezár vmit) – *se fermer* (bezárul), *ouvrir qch* (kinyit vmit) – *s'ouvrir* (kinyílik).
- Egyes igék cselekvő tárgyatlan (nem *être*-rel ragozódó) igeként történést, műveltető alakban tevékenységet fejeznek ki, pl. *grossir* (hízik) – *faire grossir qn* (hízlal), *chauffer* (felmelegszik) – *faire chauffer* (megmelegít). Ugyanez igaz a kizárólag visszaható igékre is, pl. *s'asseoir* (leül) – *faire asseoir* (leültet).

▶ 86. AZ IGERAGOZÁSI RENDSZER

A ragozás (**la conjugaison**) során az ige kifejezi a cselekvés idejét, módját, az alany személyét és számát, az igemódot és az igenemet. Minden ige két részből áll: az ige tövéből (**le radical**) és az ahhoz ragasztott igeragokból (**les désinences**). Ragozáskor egyes igék töve változhat. A ragok az igeidők (**les temps verbaux**) szerint változnak.

a. A francia igeragozási rendszer bonyolult, de átlátható. A francia ige az a szófaj, amelynek a ragozása a legsokszínűbb. Természetesen vannak olyan igék, amelyeknek valamelyik alakja nem képezhető. Ezen belül az úgynevezett hiányos igék (**les verbes défectifs**) csak egyes szám 3. személyben ragozhatók, pl. *falloir: il faut, il a fallu, il fallait* stb.

b. Az ige minden ragozás során változik:

- hat személyben, pl. *je fais, tu fais, il fait* (csinálok, csinálsz, csinál),
- az igeidőkben, pl. *je fais, je faisais, je ferai* (csinálok, csináltam, csinálni fogok),
- az igenemek és igemódok szerint.

c. Az igeragozás során a következő igeidők fordulnak elő:

- az *indicatif présent* (kijelentő mód jelen idő) töve,
- az *imparfait* töve (kijelentő mód jelen idő többes szám 1. személy),
- a *futur simple* töve (legtöbbször az *infinitif*),
- a *passé simple* töve,
- a *subjonctif présent* töve (kijelentő mód többes szám 3. személy).

d. Az igeidők alapján az igeidőket a következőképpen rangsorolhatjuk:

- **az egytövű igék:** az igeidő a legtöbb ige esetében nem változik az igeidők és igemódok során, pl. *aimer: j'aime/j'aimais/j'aimai/que j'aime* (kivételek a *futur* tö: *j'aimerai*),
- **a tőhangváltó igék:** egy igeidőn belül egynél több tőhangzót használnak, pl. a *mener* kijelentő mód jelen időben: *je mène – nous menons*,
- **a többtövű igék:** a különböző igeidőkben és igemódokban megváltozik a tövük, pl. *pouvoir: je peux/je pouvais/je pourrai/je pus/que je puisse*.

e. A ragozások során az ige tövéhez ragasztjuk a személynek megfelelő **igeragot**. Az igeragok változnak igeidők és igemódok szerint. Egy adott tőhöz több igeidő/igemód ragját is ragaszthatjuk, pl. a *futur simple* tövéhez ragaszthatjuk

- a *futur* ragokat: *je lirai, tu liras, il lira, nous lirons, vous lirez, ils liront*
- a *conditionnel* ragjait: *je lirais, tu lirais, il lirait, nous lirions, vous liriez, ils liraient*.

f. Az igeragok legtöbbször névák, ezért az igeragozás során az igealakok elé ki kell tenni a megfelelő személyes névmásokat, ha nincs főnévi alany (lásd 25. pont). Egyes és többes szám 3. személyben névmási és főnévi alany is lehetséges, de az első és a második személyben csak névmási alany állhat.

g. A francia igéket ragozási szempontból csoportosítani lehet. A legfontosabb kritérium a főnévi igenév végződése: vannak az **-er**, az **-ir**, az **-re** végű igék (ide értve az **-oir** végűeket is, bár egyes nyelvtanokban ezeket külön igeosztálynak tekintik).

h. A jelenleg létező kb. 12000 ige java részének végződése **-er**. Új igék egyedül az **-er** végű és esetleg a bővülő tövű, *finir* szerint ragozódó csoportban keletkeznek. A többi csoportban összesen kb. 350 darab ige van, de ezekben a csoportokban ma már nem keletkeznek újabb igék. Ezek között vannak ma már régiesnek és ritkának számító igék, pl. *choir; échoir*, illetve olyanok is, amelyek csak vagy főképp főnévi igenévi és/vagy *participe passé* alakban mutatkoznak, pl. *résoudre*.

i. A kijelentő mód jelen idő (**P'indicatif présent**) ragozása adja az alapot több igeidőhöz is. Az ige jelen idejű tövét úgy kapjuk meg, hogy a főnévi igenév végződését levágjuk. A három nagy csoporton belül mindig van egy alaptípus, ahová a szabályos igék (**les verbes réguliers**) tartoznak. Azok az igék, amelyek nem az alaptípus szerint ragozódnak, a rendhagyó igék (**les verbes irréguliers**). Mindhárom csoportban rendhagyó ragozási alaptípusokat különíthetők el, amelyek kisebb-nagyobb hangzóeltéréseket (rendhagyóságot) mutatnak az alaptípushoz képest. A leggyakoribb rendhagyó igék (pl. *pouvoir; aller; avoir; vouloir; savoir; faire*) önmagukban képeznek altípust, azaz egyedül ragozódnak saját modelljük szerint. Általánosan igaz az, hogy minél gyakoribb egy ige, annál rendhagyóbb a ragozása.

✱ Mindig meg kell tanulni, melyik ige melyik modell alapján ragozódik. Egy adott altípust alkotó ige összetételei, pl. *venir* : *devenir; revenir; convenir; parvenir; intervenir* és az ugyanabba az altípusba tartozó egyéb igék (ebben a példában a *tenir* és összetételei) mindig ugyanazt a szabálytalanságot mutatják.

Vannak olyan főnévi igenevek, amelyek azonosan végződnek, de az igék – a nyelvtanulók legnagyobb bosszúságára – nem azonosan ragozódnak, pl. a *recevoir* nem a *voir* szerint ragozódik, mert nem a *voir* igét kell látni benne. Az **-oir** végződést levágva megkapjuk az ige tövét: *recev-* (mint a *devoir* esetében a *dev-*) és a ragokat ehhez a tőhöz kell illeszteni.

▶ 87. IGERAGOZÁSOK JELENBEN 1: AZ -ER VÉGŰ IGÉK

◻ Az **-er** végű igék töve az **-er** nélküli főnévi igenév, pl. **mont|er**.

Az **-er** végű igék igeragjai: **-e, -es, -e, -ons, -ez, -ent**.

Csak két ragot kell ejteni: **-ons, -ez**, a többi néma!

a. A magánhangzóval és néma h-val kezdődő igéknél (pl. *habiter*) a *je* névmásból *j'* lesz, a többes szám mindhárom személyében hangkötést kell alkalmazni (ez különösen fontos a 3. személyben: *il aime ≠ ils aiment*). Az **-ier, -uer, -ouer, -éer** végű igék ragozásában mindvégig ejteni kell az [i], [ü], [u], [é] tőhangokat.

b. A **c** és **g** tövű igéknél többes szám 1. személyben megváltozik a helyesírás. Ennek oka a kiejtés: így marad meg a **tő** az [sz] és a [zs] hangja a ragozás során. Ez a szabály az *imparfait*-ban, a *participe passé*-ban és a *gérondif*-ban is megmarad.

c. Tőhangváltók az olyan **-er** végű igék, amelyek a főnévi igenévben [ə] (pl. *s'appeler*), [é] (pl. *préférer*) vagy [j] hangzót (pl. *essayer*) tartalmaznak. A ragozás során a tő hangzója csak a kiejtett végződéseknél, azaz többes szám 1. és 2. személynél marad meg. A néma végződéseknél tőhangváltás mutatkozik.

d. Ha a töben **y** van (*nettoyer, essayer*), a néma végződésekben **-i-t** írunk és ejtünk. Tehát írásban **i** és **y**, szóban [i] és [j] hang váltakozik. Az **-ayer** végű igék esetében kétféle ejtés ([pej] – [pé]) és helyesírás is lehetséges. Az első lehetőség az **-oyer, -uyer** végűekkel megegyező ragozás, a második pedig az **-eyer** végűekkel azonos ragozás, ahol minden személyben **-y** [j] a tőhangzó (tehát nincs hangváltás).

e. E tövű igéknél írásban az **e** és **è** (vagy a **p/pp** és **t/tt**) betűk, szóban az [ə] és [ɛ] hangok váltakoznak. Az alábbi példában bemutatott *acheter* szerint ragozódik a *lever* és a *mener* összes összetétele, a *peser*, a *peler*, a *geler*. A *jeter, rejeter* és az *appeler, rappeler, épeler* abban rendhagyóak, hogy bár az *acheter* igével azonosan tőhangváltók, a helyesírásban ezt a hangváltozást nem tampa ékezzetel, hanem az utolsó mássalhangzó megduplázásával jelzik.

f. É tövű igéknél írásban az **e** és **é** betűk, szóban az [ɛ] és az [é] hangok váltakoznak. A *préférer* szerint ragozódik pl. *espérer, s'inquiéter, posséder, exagérer, accéder, céder, révéler, procéder*.

Az -er végű igék ragozása:

	<i>je</i>	<i>tu</i>	<i>il</i>	<i>nous</i>	<i>vous</i>	<i>ils</i>
monter	<i>monte</i>	<i>montes</i>	<i>monte</i>	<i>montons</i>	<i>montez</i>	<i>montent</i>
étudier	<i>étudie</i>	<i>études</i>	<i>étudie</i>	<i>étudions</i>	<i>étudiez</i>	<i>étudient</i>
continuer	<i>continue</i>	<i>continues</i>	<i>continue</i>	<i>continuons</i>	<i>continuez</i>	<i>continuent</i>
louer	<i>loue</i>	<i>loues</i>	<i>loue</i>	<i>louons</i>	<i>louez</i>	<i>louent</i>
créer	<i>crée</i>	<i>crées</i>	<i>crée</i>	<i>créons</i>	<i>créez</i>	<i>créent</i>
commencer	<i>commence</i>	<i>commences</i>	<i>commence</i>	<i>commençons</i>	<i>commencez</i>	<i>commencent</i>
manger	<i>mange</i>	<i>manges</i>	<i>mange</i>	<i>mangeons</i>	<i>mangez</i>	<i>mangent</i>
employer	<i>emploie</i>	<i>emploies</i>	<i>emploie</i>	<i>employons</i>	<i>employez</i>	<i>emploient</i>
essuyer	<i>essuie</i>	<i>essuies</i>	<i>essuie</i>	<i>essuyons</i>	<i>essuyez</i>	<i>essuient</i>
payer 1	<i>paie</i>	<i>paies</i>	<i>paie</i>	<i>payons</i>	<i>payez</i>	<i>paient</i>
payer 2	<i>paye</i>	<i>payes</i>	<i>paye</i>	<i>payons</i>	<i>payez</i>	<i>payent</i>
acheter	<i>achète</i>	<i>achètes</i>	<i>achète</i>	<i>achetons</i>	<i>achetez</i>	<i>achètent</i>
appeler	<i>appelle</i>	<i>appelles</i>	<i>appelle</i>	<i>appelons</i>	<i>appelez</i>	<i>appellent</i>
jeter	<i>jette</i>	<i>jettes</i>	<i>jette</i>	<i>jetons</i>	<i>jetez</i>	<i>jettent</i>
préférer	<i>préfère</i>	<i>préfères</i>	<i>préfère</i>	<i>préférons</i>	<i>préférez</i>	<i>préfèrent</i>

* Az *aller* ige nem az **-er** végűek szerint ragozódik, töve és ragjai egyaránt rendhagyóak (lásd a rendhagyó igék között a 89. pontban).

▶ 88. IGERAGOZÁSOK JELENBEN 2: AZ *-IR* VÉGŰ IGÉK

Az *-ir* végű igék töve a főnévi igenév *-ir* nélküli része: **fin|ir**.

Az igeragok: **-s, -s, -t, -ons, -ez, -ent**.

Mindössze a többes szám 1. és 2. személyű ragot kell kiejteni, a többi rag néma.

a. Az első típusba tartozó igéknél az ige tövének a mássalhangzója tér vissza a többes számban (*dormir* : *nous dormons*, *servir* : *nous servons*, *mentir* : *nous mentons*). Ebben a csoportban az igék gyakoriak, de újak már nem keletkeznek: *partir*; *sortir*; *dormir*; *mentir*; *sentir*; *servir* és összetételeik.

b. A *courir* ige a *partir* típusúakhoz képest annyiban más, hogy mind a hat személyben hallatszik a tő [r] hangja a ragozás során, vagyis a többes számú igitőbe, a ragok elé nem kerül még egy mássalhangzó. A *courir*tal azonosan ragozódnak az összetételei: *recourir*, *parcourir*.

c. A sok *finir* típusú igék közé – többek között – melléknevekből képzett igék tartoznak (*riche* – *enrichir*; *vieux* – *vieillir*). Sajátosságuk, hogy az igeképző (**infixe**) miatt a többes számban a tő bővül egy [sz] hanggal, írásban pedig **-ss** betűvel.

d. Rendhagyó az *ouvrir* ige csoportja (*offrir*; *couvrir*; *découvrir*; *recouvrir*; *souffrir*) és a *cueillir* ige csoportja (*accueillir*; *recueillir*), mert ezek a kijelentő mód jelen időben az **-er** végűek szerint ragozódnak.

e. A tőhangváltók közé tartoznak:

- a tőben az [ië], [ə] és [ien] hangot váltó, *venir* szerint ragozódó igék (*revenir*; *devenir*; *parvenir*; *intervenir*; *convenir*; *tenir*; *retenir*; *obtenir*; *appartenir*; *maintenir*; *entretenir*),
- a két tőhangzóval (-ier és -é) rendelkező *acquérir* és *conquérir*,
- a *mourir*, amelynek a tövében az -ou [u] és az -eu [ö] váltakozik,
- a *fuir* és a *voir* ige a néma végződés előtt [i], a hangzó végződés előtt [j] tőhangot használ, utóbbi kettőshangzót alkot a tő o hangjával [wa] – [waj],
- a *s'asseoir* ragozásában az [ié] és [ej] hangokat váltja, kétféle ragozása közül a második régiesnek számít,
- a *devoir* a néma ragok előtt [ua], a kiejtett ragok előtt [ə] hangot használ és a tőben lévő [v] hang visszatér a többes számú alakokban,
- a *recevoir* szerint ragozódó igék (*apercevoir*; *percevoir*; *décevoir* és *concevoir*) a tőhangváltás szempontjából a *devoir*tal azonosak, de a kiejtés miatt egyes szám 1-3. és többes szám 3. személyben ç betűt kell írni a tőben lévő, az *-oi* betűcsoporttal jelölt [ua] hang előtt (máskülönben k-nak kellene ejteni).

* Ne keverjük össze a *devenir* és a *deviner* igéket! A *devenir* a *venir* szerint ragozódik (annak egyik összetétele), a *deviner* sima **-er** végű ige.

Az -ir végű igék ragozása:

	<i>je</i>	<i>tu</i>	<i>il</i>	<i>nous</i>	<i>vous</i>	<i>ils</i>
<i>partir</i>	<i>pars</i>	<i>pars</i>	<i>part</i>	<i>partons</i>	<i>partez</i>	<i>partent</i>
<i>servir</i>	<i>sers</i>	<i>sers</i>	<i>sert</i>	<i>servons</i>	<i>servez</i>	<i>servent</i>
<i>courir</i>	<i>cours</i>	<i>cours</i>	<i>court</i>	<i>courons</i>	<i>courez</i>	<i>courent</i>
<i>finir</i>	<i>finis</i>	<i>finis</i>	<i>finit</i>	<i>finissons</i>	<i>finissez</i>	<i>finissent</i>
<i>ouvrir</i>	<i>ouvre</i>	<i>ouvres</i>	<i>ouvre</i>	<i>ouvrons</i>	<i>ouvrez</i>	<i>ouvrent</i>
<i>cueillir</i>	<i>cueille</i>	<i>cueilles</i>	<i>cueille</i>	<i>cueillons</i>	<i>cueillez</i>	<i>cueillent</i>
<i>venir</i>	<i>viens</i>	<i>viens</i>	<i>vient</i>	<i>venons</i>	<i>venez</i>	<i>viennent</i>
<i>acquérir</i>	<i>acquièrs</i>	<i>acquièrs</i>	<i>acquiert</i>	<i>acquérons</i>	<i>acquérez</i>	<i>acquièrent</i>
<i>mourir</i>	<i>meurs</i>	<i>meurs</i>	<i>meurt</i>	<i>mourons</i>	<i>mourez</i>	<i>meurent</i>
<i>fuir</i>	<i>fuis</i>	<i>fuis</i>	<i>fuit</i>	<i>fuyons</i>	<i>fuyez</i>	<i>fuient</i>
<i>voir</i>	<i>vois</i>	<i>vois</i>	<i>voit</i>	<i>voyons</i>	<i>voyez</i>	<i>voient</i>
<i>s'asseoir 1</i>	<i>m'assieds</i>	<i>t'assieds</i>	<i>s'assied</i>	<i>nous asseyons</i>	<i>vous asseyez</i>	<i>s'asseyaient</i>
<i>s'asseoir 2</i>	<i>m'assois</i>	<i>t'assois</i>	<i>s'assoit</i>	<i>nous assoyons</i>	<i>vous assoyez</i>	<i>s'assoient</i>
<i>devoir</i>	<i>dois</i>	<i>dois</i>	<i>doit</i>	<i>devons</i>	<i>devez</i>	<i>doivent</i>
<i>recevoir</i>	<i>reçois</i>	<i>reçois</i>	<i>reçoit</i>	<i>recevons</i>	<i>recevez</i>	<i>reçoivent</i>

▶ 89. IGERAGOZÁSOK JELENBEN 3: AZ -RE VÉGŰ IGÉK

Az -re végű igék töve a főnévi igenév -re nélküli része: **viv|re**.

Az igeragok (kivéve a -d tövű igéket): **-s, -s, -t, -ons, -ez, -ent**.

Csak a többes szám 1. és 2. személyű ragot kell kiejteni, a többi néma.

a. Az -re végű igék közös jellegzetessége, hogy a főnévi igenév tövének utolsó mássalhangzója a többes számú alakokban kiejtendő.

b. Vannak igék (pl. *rompre*, *interrompre* és a -d tövűek), ahol a tőhangzónak megfelelő betű írásban szerepel ugyan egyes számban is, de csak többes számban ejtjük. A **-d tövű** igéknél egyes szám 3. személyben a végződés a **-t** helyett **-d**. Kiejteni sem a -d, sem a -t betűt nem kell. A *-endre*, *-ondre* végű igékből elég sok van, pl. *vendre*, *rendre*, *tendre*, *pendre*, *pondre*, *détendre*, *prétendre*, *entendre*, *attendre*, *dépendre*, *dépendre*, *répondre*.

c. A többi ide tartozó szabályos -re végű igénél a többes számban megjelenik a tőhangzó utolsó mássalhangzója (ez egyes számban vagy eltűnik, vagy néma). A tőhangzó alapján lehet alcsoportokat felállítani, tehát

- **-v tövű** igék (*vivre*, *suivre* és összetételeik),
- **-t tövű** igék (*mettre* és összetételei, *battre* és összetételei),
- mássalhangzó nélküli tövek (*conclure*, *inclure*, *exclure*, *rire* és *sourire*).

A szabályos -re végű igék ragozása

	<i>je</i>	<i>tu</i>	<i>il</i>	<i>nous</i>	<i>vous</i>	<i>ils</i>
rompre	<i>romps</i>	<i>romps</i>	<i>rompt</i>	<i>rompons</i>	<i>rompez</i>	<i>rompent</i>
attendre	<i>attends</i>	<i>attends</i>	<i>attend</i>	<i>attendons</i>	<i>attendez</i>	<i>attendent</i>
vivre	<i>vis</i>	<i>vis</i>	<i>vit</i>	<i>vivons</i>	<i>vivez</i>	<i>vivent</i>
suivre	<i>suis</i>	<i>suis</i>	<i>suit</i>	<i>suivons</i>	<i>suivez</i>	<i>suivent</i>
mettre	<i>mets</i>	<i>mets</i>	<i>met</i>	<i>mettons</i>	<i>mettez</i>	<i>mettent</i>
battre	<i>bats</i>	<i>bats</i>	<i>bat</i>	<i>battons</i>	<i>battez</i>	<i>battent</i>
conclure	<i>conclus</i>	<i>conclus</i>	<i>conclut</i>	<i>concluons</i>	<i>concluez</i>	<i>concluent</i>
rire	<i>ris</i>	<i>ris</i>	<i>rit</i>	<i>rions</i>	<i>riez</i>	<i>rient</i>

d. Vannak töben bővülő altípusok, amelyeknél többes számban a töben nem szereplő mássalhangzó jelenik meg, pl. *écrire* – *écrivons*. A főbb csoportok:

- **-s tövű** igék (*lire, taire, coudre, plaire, suffire, dire* és összetételei).
- **-s tövű, -uire végű** igék (*cuire, conduire, construire, détruire, introduire, nuire, produire, réduire, séduire, traduire*).
- **-ss tövű** igék (*naître, connaître, paraître* és összetételei, *croître* és összetételei).
- **-gn tövű** igék (*atteindre, déteindre, éteindre, feindre, peindre, teindre, adjoindre, joindre, rejoindre, craindre, plaindre*).

e. A tőhangváltó -re végű igék:

- a *croire* ige a néma végződés előtt [i], a hangzó végződés előtt [j] tőhangot használ, amely egyben kettőshangzót is alkot a tő o hangjával [ua] – [uaj].
- a *prendre* és összetételei (pl. *repandre, apprendre, comprendre, entreprendre, surprendre*) tőhangváltók 3 tőhanggal. A tő -d betűjét nem kell kiejteni.
- a *boire* [ua] – [ü] hangváltást használ. A tő [v] hanggal bővül a többes számban.

A töben bővülő és tőhangváltó -re végű igék ragozása:

	<i>je</i>	<i>tu</i>	<i>il</i>	<i>nous</i>	<i>vous</i>	<i>ils</i>
lire	<i>lis</i>	<i>lis</i>	<i>lit</i>	<i>lisons</i>	<i>lisez</i>	<i>lisent</i>
plaire	<i>plais</i>	<i>plais</i>	<i>plaît</i>	<i>plaisons</i>	<i>plaisez</i>	<i>plaisent</i>
cuire	<i>cuis</i>	<i>cuis</i>	<i>cuit</i>	<i>cuisons</i>	<i>cuissez</i>	<i>cuisent</i>
dire	<i>dis</i>	<i>dis</i>	<i>dit</i>	<i>disons</i>	<i>dites</i>	<i>disent</i>
interdire	<i>interdis</i>	<i>interdis</i>	<i>interdit</i>	<i>interdisons</i>	<i>interdisez</i>	<i>interdisent</i>
connaître	<i>connais</i>	<i>connais</i>	<i>connaît</i>	<i>connaissons</i>	<i>connaissez</i>	<i>connaissent</i>
croître	<i>crois</i>	<i>crois</i>	<i>croît</i>	<i>croissons</i>	<i>croissez</i>	<i>croissent</i>
écrire	<i>écris</i>	<i>écris</i>	<i>écrit</i>	<i>écrivons</i>	<i>écrivez</i>	<i>écrivent</i>
résoudre	<i>résous</i>	<i>résous</i>	<i>résout</i>	<i>résolvons</i>	<i>résolvez</i>	<i>résolvent</i>
peindre	<i>peins</i>	<i>peins</i>	<i>peint</i>	<i>peignons</i>	<i>peignez</i>	<i>peignent</i>
croire	<i>crois</i>	<i>crois</i>	<i>croît</i>	<i>croyons</i>	<i>croyez</i>	<i>croient</i>
prendre	<i>prends</i>	<i>prends</i>	<i>prend</i>	<i>prenons</i>	<i>prenez</i>	<i>prennent</i>
boire	<i>bois</i>	<i>bois</i>	<i>boit</i>	<i>buvons</i>	<i>buvez</i>	<i>boivent</i>

f. A rendhagyó igék azok, amelyek több tövel, sajátos, szabálytalan alakokkal és ragokkal rendelkeznek. Ezek az igék általában minden igeidőben és igemódban rendhagyóak. Közöttük több tőhangváltó ige is van.

Jelen időben a ragok több esetben (de nem mindig): **-x, -x, -t, -ons, -ez, -ent**.

A rendhagyó igék ragozása:

aller	<i>je vais</i>	<i>tu vas</i>	<i>il va</i>	<i>nous allons</i>	<i>vous allez</i>	<i>ils vont</i>
avoir	<i>j'ai</i>	<i>tu as</i>	<i>il a</i>	<i>nous avons</i>	<i>vous avez</i>	<i>ils ont</i>
être	<i>je suis</i>	<i>tu es</i>	<i>il est</i>	<i>nous sommes</i>	<i>vous êtes</i>	<i>ils sont</i>
faire	<i>je fais</i>	<i>tu fais</i>	<i>il fait</i>	<i>nous faisons</i>	<i>vous faites</i>	<i>ils font</i>
falloir	-	-	<i>il faut</i>	-	-	-
pleuvoir	-	-	<i>il pleut</i>	-	-	-
pouvoir	<i>je peux</i>	<i>tu peux</i>	<i>il peut</i>	<i>nous pouvons</i>	<i>vous pouvez</i>	<i>ils peuvent</i>
savoir	<i>je sais</i>	<i>tu sais</i>	<i>il sait</i>	<i>nous savons</i>	<i>vous savez</i>	<i>ils savent</i>
valoir	<i>je vaudrais</i>	<i>tu vaudrais</i>	<i>il vaudrait</i>	<i>nous vaudrions</i>	<i>vous vaudriez</i>	<i>ils vaudraient</i>
vouloir	<i>je veux</i>	<i>tu veux</i>	<i>il veut</i>	<i>nous voulons</i>	<i>vous voulez</i>	<i>ils veulent</i>

g. Egyéb tudnivalók:

- Rendhagyó a *dire* többes 2. személyű alakja: *vous dites*. A *dire* összetételei, pl. *contredire*, *prédire*, *interdire* szabályos végződésűek. A *maudire* a *finir* szerint ragozódik.
- A *croître* egyes számú alakjaiban az *accent circonflexe* a *croire* igtől való megkülönböztetést szolgálja.
- A *résoudre* főleg *participe passé* vagy *infinitif* alakban fordul elő.
- A *suffire* csak egyes és többes szám 3. személyben használatos.
- A *pleuvoir* igeének létezik a többes szám 3. személyű alakja is egyes kifejezésekben, pl. *les coups pleuvent* (záporoznak az ütések).

▶ 90. A LÉTIGÉK

A francia mondatban mindig kell szerepelnie igei állítmánynak. Az *être* és az *avoir* ige a két leggyakoribb ige a franciában. Amellett, hogy létigék, sok jelentésük van, kifejezések alapelemei, segédigeként nyelvtani szerepük is van.

a. Az *être* ige kifejezi valami vagy valaki

- helyét, elhelyezkedését,
- állapotát,
- lelkiállapotát, hangulatát,
- számát, mennyiségét,
- időpontját, dátumát,
- színét, alakját, formáját,
- nemzetiségét, származását,
- foglalkozását, szakmáját.

b. Azt már tudjuk a dolgról, hogy van, de új információként az *être* igével mondjuk el, hogy milyen, mekkora, hol és milyen állapotban, jogállásban, helyzetben van. Az *être* igét a mondatban követhetik melléknevek, főnevek vagy prepozíciós szerkezetek. A különböző prepozíciós szerkezetekkel sokféle tulajdonságot ki lehet fejezni.

- *Les cafards sont aussi des insectes.* (A csótányok is rovarok.)
Les escargots ne sont pas bleus. (A csigák nem kékek.)
Les puces ne sont pas grandes. (A bolha nem nagy.)
M. de Smedt est Belge. (De Smedt úr belga.)
Tu es d'où? (Honnan valósi vagy?)
Tu es contente des résultats? (Örülsz az eredménynek?)
On est surpris d'apprendre ça. (Meg vagyunk lepve, hogy ezt halljuk.)
Les négociations sont en cours. (A tárgyalások folyamatban vannak.)
Emmanuel est clown dans un cirque. (Emmanuel cirkuszi bohóc.)
Marseille est à 1000 km de Paris. (Marseille 1000 kilométerre van Párizstól.)
Vous êtes combien? Vous êtes six? (Hányan vagytok? Hatan?)
Il est midi. (Dél van.)
Nous sommes lundi. (Ma hétfő van.)
C'est l'été. (Nyár van.)
Cette chambre est avec douche. (A szoba zuhanyzós.)
Les Alpes sont en Europe. (Az Alpok Európában van.)
Son anniversaire est le 3 mars. (Március harmadikán van a születésnapja.)

c. Magyarul a lelkiállapot, állapot, alak, szín, foglalkozás, származás, nemzetiség kifejezésénél a *lenni* ige jelen idejű, 3. személyű alakjait (*van, vannak*) nem használjuk. Múlt vagy jövő időben viszont minden esetben van igei állítmány a magyar mondatban is.

- *Je suis joyeux.* (Vidám vagyok.)
J'étais joyeux. (Vidám voltam.)

Il est joyeux. (Ő vidám.)
Il était joyeux. (Ő vidám volt.)

d. Amikor valaminek az elhelyezkedését, számát, időpontját fejezzük ki (lásd a **i-j-k.** pontot!), magyarul is használjuk a jelen idejű *lenni* ige 3. személyű alakjait.

- *Je suis à Paris.* (Párizsban vagyok.)
Il est à Paris. (Ő Párizsban van.)

e. Az *être* ige után nem állhat közvetlenül számnév (kivéve abban a jelentésben, hogy kik hányan vannak), ezért a számnveket mindig prepozíció előzi meg.

- *A : Elles sont à combien, les oranges?* (Mennyi a narancs?)
B : Elles sont à 1 euro 50 le kilo. (Egy euró 50 cent kilója.)

A : De quelle superficie est cet appartement? (Mekkora alapterületű ez a lakás?)
B : Il est de 62 m². (62 m².)

f. Bemutatkozáskor a francia a létigés szerkezetet nem, vagy csak ritkán használja. Ahelyett, hogy **Je suis Stéphane Legrand* (Nagy István vagyok.) franciául sokkal helyesebb a következő megoldások egyikét választani:

➔ Bemutatkozáskor: *Je m'appelle Stéphane Legrand.*
Mon nom est Stéphane Legrand.
Mon nom, c'est Stéphane Legrand.
Moi, c'est Stéphane Legrand.

Telefonáláskor: *Stéphane Legrand à l'appareil.*
Allô, c'est Stéphane Legrand.

g. Az *il y a* szerkezet azt hangsúlyozza ki, hogy valami *van*, tehát az új információ nem a tulajdonsága vagy a helyzete, hanem az, hogy létezik. Bármely igeidőbe tehető: *il y a* (van), *il y avait* (volt), *il y a eu* (lett), *il va y avoir* (mindjárt lesz), *il y aura* (lesz), *il y aurait* (lenne), *il y aurait eu* (lett volna), stb.

h. Egyes és többes számú főnév is állhat utána, de az alakja mindig változatlan. Főleg határozatlan és anyagnévelős főnév vagy számneves kifejezés áll utána. Tagadásakor a határozatlan főnevek névelője *de*-vé rövidül (lásd 17. pont).

➔ *A : Qu'est-ce qu'il y a sur la table?* (Mi van az asztalon?)
B : Il y a des miettes. (Morzsa van az asztalon.)

A : Il y a une araignée là-bas! (Ott egy pók!)
B : T'inquiète. Il n'y a plus d'araignée. (Nyugi. Már nincs.)

i. Sok nehézséget okoz, hogy az *il y* és az *être* ige magyar megfelelője ugyanaz (*van, vannak*). Ráadásul az elhelyezkedés kifejezésekor a magyar mondatban is szerepel a lenni ige. Amikor a létezést hangsúlyozzuk (*il y a*) a magyar létige előtt (vagy után) **közvetlenül** az a főnév áll, ami „van”. Amikor valami elhelyezkedését szeretnénk kifejezni, akkor a magyar létige előtt a meghatározó áll. Mindez attól függetlenül igaz, hogy milyen szórenddel szerkesztjük a mondatot.

➔ *Il y a des grenouilles dans ce lac.* (Ebben a tóban békák vannak.)
 (Békák vannak ebben a tóban.)
 (Vannak békák ebben a tóban.)

Les grenouilles sont dans ce lac. (A békák ebben a tóban vannak.)
 (Ebben a tóban vannak a békák.)

j. Az *avoir* igével kifejezhető(k):
 – a birtoklás: valakinek vagy valaminek van valamije, valakije,
 – egy testrészünk, pl. szem, haj, bőr tulajdonsága (színe, hossza),
 – az életkor,
 – a betegségek,
 – valakinél nála van valami,
 – valamilyen állapot (állandósult kifejezésekben).

k. Általában határozatlan névelős vagy számneves kifejezés áll utána. Ha valami birtoklására kérdezzük vagy azt tagadjuk, a *de*-vé rövidült határozatlan névelő után álló megszámlálható főnevek többes számba kerülnek, mert feltételezzük, hogy több is lehet belőlük. A birtoklás jelentésben a birtok határozott névelővel, birtokos jelzővel is állhat (*ott van még* értelemben).

- ➔ *Mathias a beaucoup d'argent.* (Mátyásnak sok pénze van.)
- Caroline a un frère jumeau.* (Karolinának van [egy] ikertestvére.)
- Je n'ai plus de questions.* (Nincs több kérdésem.)
- Il a les yeux gris et les cheveux frisés.* (Neki szürke szeme, göndör haja van.)
- Ce bonhomme de neige a un gros nez.* (A hóembernek nagy krumpliorra van.)
- Alexia a 25 ans cette année.* (Alexia idén lesz 25 éves.)
- Lydie a un rhume. Elle a de la fièvre.* (Lídia náthás. Lázás.)
- Bernard a eu une crise cardiaque.* (Bernát szívinfarktust kapott.)
- Vous avez du feu?* (Van tüze?)
- Je n'ai pas d'argent sur moi.* (Egy vasam sincs.)
- Vous avez l'heure, s'il vous plaît?* (Nincs órája véletlenül?)
- Je t'amène : j'ai la voiture.* (Gyere, elviszlek: kocsival vagyok/nálam van a kocsi.)
- J'ai faim, j'ai soif et j'ai sommeil.* (Éhes, szomjas és álmos vagyok.)

▶ 91. VÁLNI VALAMIVÉ

• A *devenir*, *rendre*, *faire*, *trouver*, *sembler/paraître* igék a létigékhez sokban hasonlítanak, de a változást fejezik ki.

a. Devenir (*válni valamivé, valamilyenné*). Alanya lehet élőlény, élettelen dolog. Bővítménye lehet melléknév, határozatlan névelős főnév, névelő nélküli foglalkozásnév, pl. *devenir ministre* (miniszter lesz belőle). Ha melléknévvel áll, magyarra sokszor külön igével fordítjuk (franciául a változás kifejezésére nem mindig áll rendelkezésre külön igealak), pl. *devenir meilleur(e)* (javul), *devenir pire* (romlik), *devenir rouge* (elvörösödik), *devenir plus gros(se)* (megduzzad, meghízik), *devenir froid(e)* (lehül), *devenir riche* (meggazdagszik). Névszói része *le* névmással helyettesíthető, arra *qu'est-ce que*-vel kell kérdezni. A *devenir* kérdő mondatban az állapot lehetséges változására kérdez rá.

- ➔ *Tu deviendras pompier ou soldat.* (Tűzoltó leszel, s katona.)
- Qu'est-ce que tu deviens?* (Mi van veled? Mi a helyzet?)
- L'ogre devint une souris et le chat le croqua.* (Az óriásból egér lett és a kandúr bekapta.)

b. Rendre (*tesz valamilyenné*). A szerkezet a *rendre* igéből, egy főnévből (mint direkt tárgyból) és a főnévre vonatkozó, azzal egyeztetett melléknévből (**attribut de l'objet direct**) áll. A melléknév a főnév után következik. Magyarra sokszor külön igével fordítható, pl. *rendre malade* (megbetegít), *rendre difficile* (megnehezít), *rendre beau* (megszépít), *rendre triste* (elszomorít). Ha a melléknévi (*attribut*) részre kérdezzük, a *comment?* kérdőszót kell használni. Hivatalos szövegekben gyakran látható passzív alakban is.

➔ *Cet échec l'a rendu complètement fou.* (Ez a kudarc valósággal megőrjítette.)
Le jugement a été rendu public. (Az ítéletet nyilvánosságra hozták.)

c. Faire qch de qn (tesz valakit valamivé). Ez a szerkezet is a változtatást fejezi ki. A *rendre* ige mellett csak melléknevet lehet használni, azaz a tulajdonság, állapot megváltozását lehet kifejezni. Két főnévvel a *faire* igével fejezheti ki, hogy valami valamivé, valakivé alakít, tesz valakit. A *qu'est-ce que* kérdőszót kell használni.

➔ *A : Qu'est-ce qu'ils ont fait de lui ?* (Mit tettek vele?)
B : C'est le pouvoir qui a fait de lui un tyran. (A hatalom tette őt zsarnokká.)

d. Trouver (valamilyennek talál, tart). A szerkezet a *trouver* igéből, egy főnévből (direkt tárgy) és ezzel a tárggyal egyeztetett melléknévből (**attribut de l'objet direct**) áll. A melléknevet a főnév elé és után is tehetjük a mondatban, de általában mögötte van. A főnév tulajdonságát kifejező melléknévre a *comment ?* kérdőszóval kell kérdezni.

➔ *A : Comment tu trouves les petits chats ?* (Szerinted milyenek a kiscicák?)
B : Je les trouve adorables. (Aranyosnak tartom őket.)

e. Sembler, paraître (valami valamilyennek tűnik). A szerkezet az igéből és az utána álló, az alanyra vonatkozó, azzal egyeztetett melléknévből (**attribut du sujet**) (vagy főnévi igenévből és főnévből) áll. A mondat alanya az, ami valamilyennek tűnik. A melléknévi részre a *comment ?* kérdőszóval kell kérdezni.

➔ *A : Cet exercice te semble comment ?* (Milyennek látod ez a feladatot?)
B : Il me semble/paraît difficile. (Nehéznek tűnik.)
C : Il paraît être une épreuve du bac. (Olyan nekem, mint egy érettségi tétel.)

► 92. AVOIR FAIM, FAIRE PARTIE: LES LOCUTIONS VERBALES

• **Locutions verbales**-nak hívják azokat az állandósult kifejezéseket, amelyek *egy ige és egy főnév* összetételéből állnak. A két (néha három) alkotóelem lexikai egységet alkot, azaz együttesen mást jelentenek, mint külön-külön.

a. E kifejezések sokszor hiányzó igét pótolnak, pl. *avoir peur* (félni), *faire attention* (figyelni). Gyakoriak az *avoir, faire, prendre, rendre, donner, perdre* igékkel.

b. Az igékhez hasonlóan lehetnek prepozíciós bővítményeik, pl. *rendre compte de qch* (beszámol vmiről), *prendre contact avec qn* (kapcsolatba lép vkivel), *faire partie de qch* (tagja vminek), *faire allusion à qch* (céloz vmire), *faire plaisir à qn* (örömet szerez vkinek), *faire peur à qn* (megijeszt vkit), *avoir peur de qch* (fél vmitől).

c. Az alkotórészek nemcsak lexikai, hanem nyelvtani egységet is alkotnak. Az ige után álló főnév nem úgy viselkedik, mint egy direkt tárgyi vonzat (COD):

- nem helyettesíthető névmással,
- nincs névelője,
- nem alakítható passzívba.

d. Vannak más, hasonlóan viselkedő, igéket pótló kifejezések is, amelyek egy ige, egy prepozíció és egy főnév összetételéből állnak. Ezeknek lehet direkt tárgyi vonzatuk. Gyakori a *prendre* és a *mettre* ige ilyen kifejezésekben, pl. *prendre qch en considération* (tekintetbe vesz), *prendre qch en compte* (figyelembe vesz), *prendre qch au sérieux* (komolyan vesz), *mettre qch en place* (kialakít), *mettre qch au point* (kifejleszt), *mettre qch en valeur* (kiemel), *remettre qch en question* (megcáfol, megkérdőjelez), *mettre qch en évidence* (kimutat), *mettre qch en marche* (beindít).

▶ 93. A SEGÉDIGÉK ÁLTALÁNOS JELLEMZŐI

A francia igerendszeren belül meg kell különböztetni az úgynevezett segédigéket (**les verbes auxiliaires**), amelyeknek a segítségével bizonyos igealakokat (igeidőket, pl. *avoir*, *être*, igenemeket, pl. *être*, *faire*), a cselekvés bizonyos szempontjait (lásd a 95. pontban) vagy módját, modalitását (lásd a 94. pontban) fejezhetjük ki.

a. Bár a segédigék szerepe eltérő, közös jellemzőjük, hogy:

- saját jelentésüket elveszítik és főleg nyelvtani szerepet kapnak (*je vais* = megyek, de *je vais manger* = enni fogok, *j'ai* = van nekem, de *j'ai fait* = csináltam),
- más igék (azaz a jelentést adó ige, **le verbe lexical**) valamelyik igeneves alakjával (legtöbbször az *infinitif* alakkal) együtt állnak,
- a segédigék ragozása fejezi ki az igeidőket (*je peux faire*), az igemódokat (*je pourrais faire*), a cselekvés befejezettségét (*j'ai pu faire*) és folyamatosságát (*je pouvais faire*), míg a jelentést adó ige alakja mindvégig változatlan,
- a jelentést adó igékkel egy egységet képeznek.

b. A segédigék szófaji szempontból a viszonyzókhöz sorolhatók, mert önállóan nem, csak a velük egy egységet képező jelentést adó igékkel együtt állhatnak. A mondattani elemzés során a jelentést adó igével együtt elemezzük őket.

c. Maga a segédige is kaphat segédigét, hiszen:

- összetett időbe kerülhet: *j'ai fini par comprendre* (végül is megértettem),
- kaphat módbeli segédigét: *j'ai dû faire envoyer cette lettre* (el kellett küldetnem a levelet).

d. A magyarban is használunk segédigéket, pl. *kell*, *lehet*, *volna*, de általában más nyelvtani megoldással fejezzük ki a francia segédigék által kifejezett tartalmakat. Az igeidők és az akciómínőség (*aspect*) kifejezésére például segédige helyett igeképzőket, pl. *cela nous fait rire* (ez megnevettet minket), jeleket, pl. *il a ri* (nevetett) vagy határozós körülírást használunk. Ritkán van példa az ellenkezőjére is, pl. *6-kor szoktam kelni* = *je me lève d'habitude à 6 heures*.